

LUND UNIVERSITY

Review of Søren Michael Sindbæk, "Trelleborg" (2024)

Wienberg, Jes

Published in:

Kuml: Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab

2024

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Wienberg, J. (2024). Review of Søren Michael Sindbæk, "Trelleborg" (2024). *Kuml: Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab*, 2024, 266–269.

Total number of authors:

1

Creative Commons License:

Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

tilsammen ikke 2½ kg, men i stedet knap 1½ kg (og overgås dermed af Tissøringen i vægt, s. 26). Der var ikke sporadiske, men snarere kontinuerlige udmøntninger i Danmark siden 700-tallet (s. 27). Mønterne anvendtes i byerne. Det er vist også en stramning, når Roesdahl hævder, at sejlførende skibe udvikledes i Norden i 6-700-tallet (s. 35)? Og enkelte fejl i årstal har også snydt sig igennem korrektoren.

Klimaet og dets forandringer spiller ikke en nævneværdig rolle som forklaringsmodel i bogen. Her skal blot nævnes, at bogens kronologiske ramme er sammenfaldende med det fænomen, klimaforskerne benævner *the Medieval Warm Period*. I et landbrugsland som Danmark vil gode vækstbetingelser fungere som motor for den samfundsmæssige ekspansion, der fandt sted i tidsrummet 950-1200 og medvirke til at genere det overskud, som f.eks. det romanske stenkirkebyggeri er udtryk for.

Trods den kortfattede omtale af "Arkæologi og naturvidenskaber" i kap. 2, indgår der i bogen ikke meget fra de mange udgravninger, der er udført de seneste 20 år. Det kan måske også skyldes, at mange væsentlige udgravninger desværre forbliver upublicerede.

Nyere trends såsom den såkaldte *Third Science Revolution* i arkæologien synes heller ikke at have omvendt Roesdahl, hvilket måske kan øge bogens holdbarhed.

Heller ikke omfattende datamængder i form af de tusindvis af detektorfund fra hele landet spiller nogen større rolle. Det kan man heller ikke klandre Roesdahl for, da årsagen er, at der desværre ikke findes velfungerende databaser, som kan levere et nationalt overblik over de mange forskellige typer af fund til trods for, at dette materiale har potentiale til at give svar på mange centrale spørgsmål af samfundsmæssig karakter: Hvor udbredte var ædelmetaller? Møntbrug? Regionale forskelle? Det må blive den næste synteseforfatters opgave også at bringe dette og forhåbentlig mange andre datasæt i spil.

Fra Vikingetid til Valdemarstid er først og fremmest en historisk fremstilling, som tager sit afsæt i skriftlige kilder, og det Roesdahl kalder "centrale samfundsaktører". Det er et andet ord for aristokratiet, der som en selvopfyldende profeti således tilskrives æren for periodens mange samfundsforandringer – og det er på lange stræk heller ikke forkert, men kan der være andre forklaringsmodeller på spil også? Her kunne man efterlyse, at kommende synteseforfattere i højere grad inddrager de tavse massematerialer fra arkæologien, som kan give stemme til de 95-99% af datidens mennesker, som ikke har efterladt sig nogen spor i form af skrift eller billeder.

Disse mindre kritikpunkter ændrer ikke på, at *Fra Vikingetid til Valdemarstid. Danmark 950-1200* er en velskrevet og gennearbejdet bog af høj kvalitet med hundredvis af velvalgte og illustrative figurer, som varmt kan anbefales. Kronen på værket.

Morten Søvsø
Museum Vest

Søren Michael Sindbæk: *Trelleborg*. Vikingetidens ringborge. Aarhus Universitetsforlag, Aarhus 2024. ISBN 978 87 7597 433 7. Bogladepris: 200 DKK.

Det var en sensation, da arkæologer opdagede en stor og strengt geometrisk borganlægning fra vikingetiden på Vestsjælland i 1934. Volden var kendt tidligere, men planer om at anlægge en motorcykelbane gav anledning til en undersøgelse. Fundet overraskede, ja chokerede. Borgen blev i princip totaludgravet i årene 1934-42, publiceret af lederen af undersøgelserne, historikeren Poul Nørlund, der blev direktør for Nationalmuseet, først i flere artikler mens udgravninger foregik, senere i et stort værk *Trelleborg* i 1948, og

mere populært i museets såkaldte blå serie samme år.

Opdagelsen af Trelleborg blev startskuddet på en jagt efter flere 'trelleborge' fra vikingetiden, som borgtypen blev navngivet efter den først fundne. Snart identificerede man lignende borganlæg – Aggersborg i 1945 og Fyrkat 1950, begge i Jylland, Nonnebakken i 1953 ved Odense på Fyn, Borgeby foreslået allerede i 1973 og erkendt i 1998 i Skåne og senest Borgring, i begyndelsen kaldt Vallø Borgring, i 2014 ved Køge på Sjælland. I Trelleborg i Skåne blev i 1988–91 undersøgt en ringvold, som kaldes Trelleborgen og er blevet delvist rekonstrueret og formidlet som en borg af Harald Blåtand, men hvor dateringen er usikker, og der ikke findes en bebyggelse indenfor volden. Og mange andre lokaliteter er blevet udpeget mere eller mindre spekulativt.

Trelleborgene har med rette fået stor opmærksomhed. De er blevet genstand for flere monografier, ikke blot *Trelleborg* men også *Fyrkat – en jysk vikingeborg*, I–II (1977) og *Aggersborg i vikingetiden* (2014), blevet omtalt flittigt i litteraturen om vikingetiden og et besøgsål for historisk interesserede turister. Både på Trelleborg og Fyrkat blev der rekonstrueret et langhus, et såkaldt trelleborghus, karakteriseret ved buede langvægge, og der har endog været planer om at genopbygge et helt kvarter af huse i Trelleborg i nærheden af selve borgen.

Udviklingen er foreløbig kulmineret i 2023, da fem danske trelleborge – Aggersborg, Fyrkat, Nonnebakken, Trelleborg og Borgring – blev optaget på UNESCO's verdensarvsliste. Det er baggrunden for en ny bogserie, Vikingetidens ringborge, der er planlagt med fem bind, og hvor den første bog er *Trelleborg*.

Forfatteren er arkæologen Søren Michael Sindbæk, virksom ved Aarhus Universitet. Sindbæk har forsket indgående i i vikingetidens handelsnetværk, været en af hovedforfatterne til publiceringen af

Aggersborg sammen med Anne Pedersen og Else Roesdahl, drivende kraft i opdagelsen af Borgring og senest ledet og publiceret undersøgelser af det ældste Ribe i forskningsprojektet Northern Emporium. Sindbæk er således en vikingetidsekspert, som har arbejdet dybdegående med trelleborgene, hvorfor han har gode forudsætninger for at skrive om et emne, som kan være både vanskeligt og kontroversielt.

Trelleborg er behændig i hård indbinding, rigt illustreret med tegninger samt fotografier i sort/hvid og farve. Teksten er yderst velformuleret – det mærkes, at der her findes et overskud af viden og fortællelyst at øse af. Og bogen kommer omkring det meste i seks hovedkapitler indrammet af en indledning, noter der redegør for den anvendte litteratur, litteraturliste, fotokreditering og forfatterens tak.

Som nævnt kommer bogen hele vejen omkring borgen – fra opdagelsen, hvor Nørlund forventede at finde en handelsplads; om ringborgens udformning med fire porte, fire gårde eller karreer med hver fire langhuse samt udenfor den cirkulære hovedvold yderligere 15 huse, og hvor det er vanskeligt at blive klog på voldens opbygning og faser, da den endnu ikke er grundigt undersøgt; menneskene på borgen bedømt særlig fra dens gravplads med 133 grave med 157 individer; spor på næsset af en såkaldt Sarupanlægning fra yngre stenalder, gruber fra førromersk jernalder og eventuelt også menneske i brønde – samt spor af et middelalderhus. Videre om borgens navn, datering, funktion som træningslejr ved Englandstogterne, tvangsborg ved rigssamlingen eller forsvar – samt dens betydning for opfattelsen af vikingetiden.

Det er givende at læse om, hvordan opdagelsen af Trelleborg betød, at historien om vikingetiden måtte skrives om. For afdækningen af en strengt geometrisk og meget stor vikingeborg passede slet ikke ind i 1930'ernes forestillinger om perioden. Dertil var den overhovedet

ikke nævnt i skriftlige kilder. Datidens arkæologer og historikere måtte genlæse Jomsvikingsagaen, der ellers var blevet kildekritisk afvist. Måske kunne sagaens beskrivelse af Jomsborg ved Wollin i dagens Polen alligevel rumme en sandhed.

Fascinerende er det også at læse om de skiftende anstrengelser for at datere borgen og snart gruppen af geometriske ringborge, samt de sammenhørende forsøg på at forstå, hvem der stod bag, og hvilken eller hvilke funktion(er) borgene havde. Fra mere diffuse dateringer i årtierne omkring år 1000, regeringstiden for kongerne Svend Tveskæg og sønnen Knud den Store, altså tiden for Englands erobring, til faderen og farfaren Harald Blåtand, som hævdede at have samlet Danmark og kristnet danerne. Afgørende blev dendrokronologiske dateringer fra Fyrkat og Trelleborg til 980–81, altså Harald Blåtands tid. Med spørgsmål om den eventuelle forekomst af flere bygningsfaser, mest tydeligt ved Trelleborg, og i så fald hvilken fase dateringerne repræsenterer, kom så spørgsmålet, om borgene var lidt ældre, og derfor kunne knyttes til den tysk-romerske kejser Otto II's trussel mod Danmark fra 974 frem til hans død i 983. Det skulle kunne forklare, at borgene snart gik ud af brug, for de blev overflødige, når truslen ophørte. Dertil måtte Harald Blåtand flygte ud af landet og blev senere dræbt, da sønnen Svend Tveskæg ledede et oprør mod ham.

Her har Sindbæk skrevet en interessant og for dansk arkæologi usædvanlig artikel i den digitale videnskab.dk, "Vikingetidens ringborge tvinger os til at genoverveje de populære fortællinger om fortiden". Artiklen diskuterer, hvordan de skiftende tolkninger af trelleborgene kan ses i sin samfundsmæssige og politiske samtid. Det findes ikke i bogen om Trelleborg, men kommer måske med i seriens sidste bind, det kan man i hvert tilfælde håbe.

Det noteres, at arkæologiske iagttagelser fra borgen og dens gravplads peger modsætningsfuldt i forskellige retninger. Fundene er ikke kun militære, men repræsenterer også håndværk og jordbrugsproduktion. Keramikken viser en lokal eller regional forankring på Sjælland, men naturvidenskabelige strontiumanalyser af gravlagte viser, at adskillige kom udefra. Her findes massegrave med unge mænd, formodentlig krigere, men også kvinder, børn og gamle. Noget peger altså på en militær lejr eller borg, andet på en mere civil gårdbebyggelse. På den anden side er det ikke netop også, hvad man ser ved middelalderlige borge. For det var vel ikke den unge mandlige "viking", som selv forberedte sin mad eller vaskede sin skjorte?

Eventuel kritik? Nej, der er ikke noget, som falder i øjnene. Bogen kommer som nævnt omkring det meste fra den overraskende opdagelse i 1930'erne til de skiftende tolkninger siden da, også kontroversielle sådanne, på en oplysende og sober måde. At forfatteren selv hævder sammenhængen med Otto II's angreb kan ikke overraske, da det synspunkt tidligere er fremført ved publiceringen af Aggersborg. Om det så holder i længden, er et spørgsmål for fremtiden at vise.

Siden mødes serien og bogen fra svensk eller skånsk side med et nysgerrigt og granskende blik. For ringborgen i Trelleborg og i Borgeby, begge i Skåne, kom ikke med i den danske ansøgning om status som verdensarv. Nogle gange er de begge accepterede i danske sammenhænge som 'trelleborge', andre gange en af dem eller ingen. I bogen om Trelleborg findes Borgeby faktisk på et kort som en geometrisk ringborg (s. 11). Men det er ikke sådan, at det sidste og sjette bind i serien kommer til at fokusere på Borgeby. Her er gjort og skrevet for lidt til, at det kan blive et selvstændigt bind. Men Borgeby burde komme med i en bredere diskussion.

Trelleborg er en fornøjelse at læse, for det er simpelthen en god historie i hænderne på en kompetent, engageret og god skribent. Det er bare at anbefale bogen og se frem imod de kommende bind i serien.

Jes Wienberg
Institutionen för Arkeologi
och Antikens historia
Lunds Universitet